ИМАН ДӘРІСТЕРІ

Мұхиддин Исаұлы

ҚҰРАН БАҚТАРЫ

Қысқа сүрелер тәпсірі

2-КІТАП

«ИМАН ДӘРІСТЕРІ»

Мұхитдин Исаұлы

ҚҰРАН БАҚТАРЫ

(Қысқа сүрелер тәпсірі)

2-КІТАП

«Нұр Мүбарәк» баспасы
Алматы 2009

УДК 297
ББК 86.36
И 18

«ИМАН ДӘРІСТЕРІ» тізбекті кітапшаның Бас шығарушысы:
МҰХИТДИН ИСАҰЛЫ, теология ғылымдарының докторы

Исаұлы М.
И 18 Құран бақтары (Қысқа сүрелердің тәпсірі). 2 кітап. – Алматы: Нұр Мұбарәк, 2009ж. 64 бет («Иман дәрістері» тізбегі).

ISBN 978 601 7071 06 6

Барша мұсылман жұртының ең баға жетпес құндылығы қасиетті Құран Кәрім екені мәлім. Құранда Жаратушы бізге қос дүниенің бақытын ұғындырады. Құран жер бетіне түскелі он бес ғасыр өтті. Сол уақыттан бері Ислам ғұламалары Құранның аяттарына қатысты қаншама еңбектер жазылса да оның мағынасын түгесті дей алмаймыз. Себебі, Құранның мағынасы шексіз, түпсіз терең. Оның үстіне уақыт өткен сайын Құран аяттарының мәні жаңара түспек.

«Фуссилат» сүресінің 53 аятында «Болашақта дәлелдерімізді ғаламзат және өз жаратылыстарында көрсетеміз. Сол кезде Құранның ақиқат екендігіне олардың анық көздері жетеді» делінген. Демек, уақыт озып, адам баласының ілімі артқан сайын аяттардың мәнін тереңірек ұғыну мүмкіндігі арта түспек.

Қолдарыңыздағы шағын еңбекте – көбіне намазда оқылатын қысқа сүрелердің тәпсірі берілген. Жаратушы әрбір иманды жанды Өзінің ұлық сөздерінің мәнін ұғынып оқуға нәсіп еткей!

Кітап барша оқырман қауымға, дінтану мамандарына, жас жеткіншектерге және тәрбие саласындағы жандарға арналған.

УДК 297

ББК 86.36

И $\frac{0403000000}{00\ (05)\ 09}$

ISBN 978 601 7071 06 6

Алғы сөз

Бүгінде рухани әлеуеті мен асыл дінімізді тереңнен тануға деген ізгі талпынысы артып отырған жұртшылықтың назарына Қасиетті Құрани Кәрімдегі қысқа сүрелердің тәпсірі бойынша жазылған «Құран бақтары» атты жаңа еңбек ұсынылып отыр.

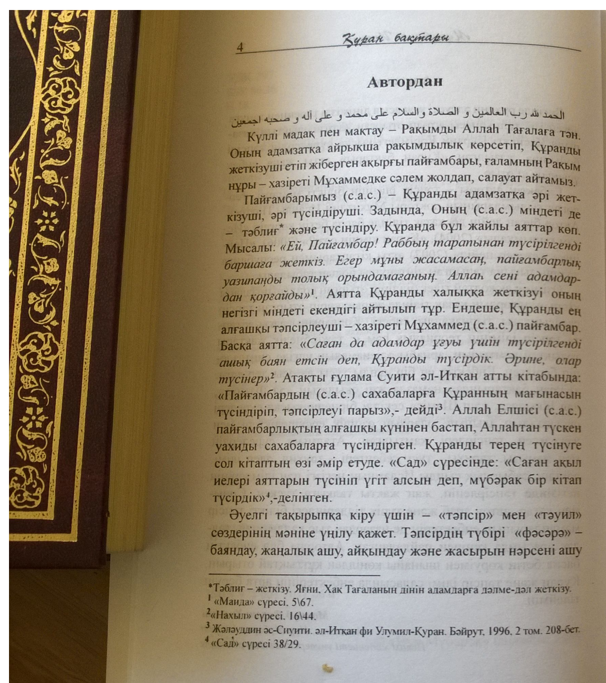
Еңбектің авторы – тәпсір ілімінің білікті маманы, теология ғылымдарының докторы Мұхитдин Исаұлы Паттеев. Автор бұған дейін де, қазақ тілінде баспа бетін көрген: «Ислам ғылымхалы» (2004), «Құран кімнің сөзі?» (2006), «Пейішке жетелер пейіл» (2007) атты кітаптарымен республика жұршылығына танылған дінтанушы болып табылады.

Өзімнің ақжолтай тілек білдіріп отырған қолдарыңыздағы кітап – автордың қазақ тілінде жарық көріп отырған тәпсір саласындағы тырнақалды еңбегі. Қолдарыңыздағы кітапта тәпсір ілімінің теориялық һәм іс тәжірбиелік жақтары толықтай қамтылып, арнайы әдіснамалық үлгіде синтезделіп берілген. Еңбектің ең бір құнды тұсы да осы дер едім. «Құран бақтарында» намазда жиі оқылатын «әл Фатиха», «әл Ықылас», «әш Шәміс» секілді бірнеше қысқа сүрелері сұрыпталып алынып, олардың өзіндік ерекшеліктері мен жекелеген тәпсірлері қамтылған. Аталмыш сүрелердің мән маңызы, тарихы, түсу себептері – тәухид, әдеп ілімі, әділдік, сабырлық сынды Исламның негізгі пән ілімдерінің негізінде тәпсірленіп, жан жақты талқыға түскен. Сонымен қатар, автор араб және түрік тілдеріндегі білікті тәпсір мамандарының еңбектерін де назардан тыс қалдырмай, талдау арасында кеңінен пайдаланған. Авторды бұл еңбектің баспа бетін көруімен шынайы көңілден құттықтай отырып, Құран және тәпсір ілімі саласында еңбектерінің арта беруін тілеймін.

Махмұд Фаһми Хижази

Академик, Нұр Мұбарак Египет

Ислам мәдениеті университетінің ректоры

Автордан

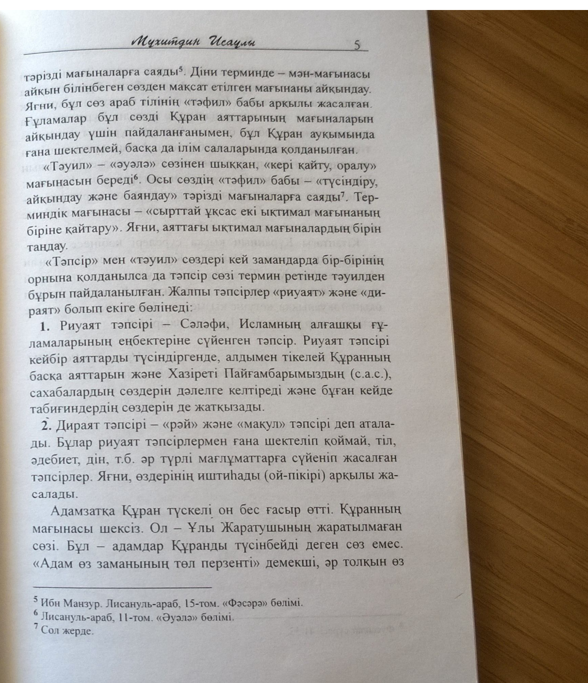
الحمد لله رب العالمين و الصلاة والسلام على محمد و على آله و صحبه اجمعين

Күллі мадақ пен мақтау – Рақымды Аллаһ Тағалаға тән. Оның адамзатқа айрықша рақымдылық көрсетіп, Құранды жеткізуші етіп жіберген ақырғы пайғамбары, ғаламның Рақым нұры – хазіреті Мұхаммедке сәлем жолдап, салауат айтамыз.

Пайғамбарымыз (с.а.с.) – Құранды адамзатқа әрі жеткізуші, әрі түсіндіруші. Задында, Оның (с.а.с.) міндеті де – тәблиғ* және түсіндіру. Құранда бұл жайлы аяттар көп. Мысалы: *«Ей, Пайғамбар! Раббың тарапынан түсірілгенді баршаға жеткіз. Егер мұны жасамасаң, пайғамбарлық уазипаңды толық орындамағаның. Аллаһ сені адамдардан қорғайды»*[1]. Аятта Құранды халыққа жеткізуі оның негізгі міндеті екендігі айтылып тұр. Ендеше, Құранды ең алғашқы тәпсірлеуші – хазіреті Мұхаммед (с.а.с.) пайғамбар. Басқа аятта: *«Саған да адамдар ұғуы үшін түсірілгенді ашық баян етсін деп, Құранды түсірдік. Әрине, олар түсінер»*[2]. Атақты ғұлама Суити әл-Итқан атты кітабында: «Пайғамбардың (с.а.с.) сахабаларға Құранның мағынасын түсіндіріп, тәпсірлеуі парыз»,- дейді[3]. Аллаһ Елшісі (с.а.с.) пайғамбарлықтың алғашқы күнінен бастап, Аллаһтан түскен уахиды сахабаларға түсіндірген. Құранды терең түсінуге сол кітаптың өзі әмір етуде. «Сад» сүресінде: «Саған ақыл иелері аяттарын түсініп үгіт алсын деп, мүбәрак бір кітап түсірдік»[4],-делінген.

Әуелгі тақырыпқа кіру үшін – «тәпсір» мен «тәуил» сөздерінің мәніне үңілу қажет. Тәпсірдің түбірі «фәсәрә» – баяндау, жаңалық ашу, айқындау және жасырын нәрсені ашу

*Тәблиғ – жеткізу. Яғни, Хақ Тағаланың дінін адамдарға дәлме-дәл жеткізу.
[1] «Маида» сүресі. 5\67.
[2] «Нахыл» сүресі. 16\44.
[3] Жәләуддин әс-Сиуити. әл-Итқан фи Улумил-Құран. Бәйрут, 1996. 2 том. 208-бет.
[4] «Сад» сүресі 38/29.

тәрізді мағыналарға саяды[5]. Діни терминде – мән-мағынасы айқын білінбеген сөзден мақсат етілген мағынаны айқындау. Яғни, бұл сөз араб тілінің «тәфил» бабы арқылы жасалған. Ғұламалар бұл сөзді Құран аяттарының мағыналарын айқындау үшін пайдаланғанымен, бұл Құран ауқымында ғана шектелмей, басқа да ілім салаларында қолданылған.

«Тәуил» – «әуәлә» сөзінен шыққан, «кері қайту, оралу» мағынасын береді[6]. Осы сөздің «тәфил» бабы – «түсіндіру, айқындау және баяндау» тәрізді мағыналарға саяды[7]. Терміндік мағынасы – «сырттай ұқсас екі ықтимал мағынаның біріне қайтару». Яғни, аяттағы ықтимал мағыналардың бірін таңдау.

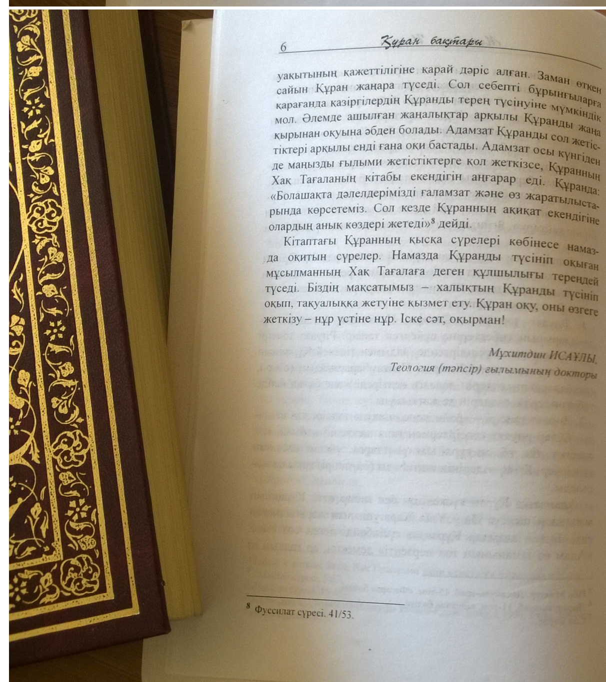
«Тәпсір» мен «тәуил» сөздері кей замандарда бір-бірінің орнына қолданылса да тәпсір сөзі термин ретінде тәуилден бұрын пайдаланылған. Жалпы тәпсірлер «риуаят» және «дираят» болып екіге бөлінеді:

1. Риуаят тәпсірі – Сәләфи, Исламның алғашқы ғұламаларының еңбектеріне сүйенген тәпсір. Риуаят тәпсірі кейбір аяттарды түсіндіргенде, алдымен тікелей Құранның басқа аяттарын және Хазіреті Пайғамбарымыздың (с.а.с.), сахабалардың сөздерін дәлелге келтіреді және бұған кейде табиғиндердің сөздерін де жатқызады.

2. Дираят тәпсірі – «рәй» және «мақул» тәпсірі деп аталады. Бұлар риуаят тәпсірлермен ғана шектеліп қоймай, тіл, әдебиет, дін, т.б. әр түрлі мағлұматтарға сүйеніп жасалған тәпсірлер. Яғни, өздерінің иштиһады (ой-пікірі) арқылы жасалады.

Адамзатқа Құран түскелі он бес ғасыр өтті. Құранның мағынасы шексіз. Ол – Ұлы Жаратушының жаратылмаған сөзі. Бұл – адамдар Құранды түсінбейді деген сөз емес. «Адам өз заманының төл перзенті» демекші, әр толқын өз

[5] Ибн Манзур. Лисануль-араб, 15-том. «Фәсәрә» бөлімі.
[6] Лисануль-араб, 11-том. «Әуәлә» бөлімі.
[7] Сол жерде.

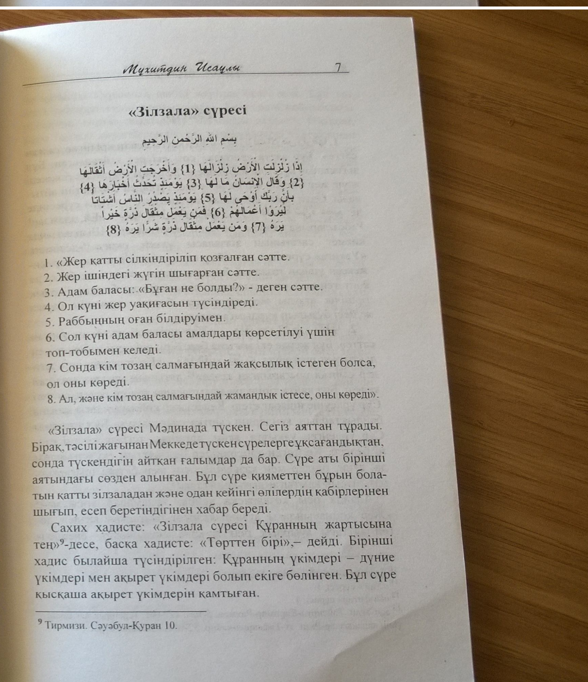

уақытының қажеттілігіне қарай дәріс алған. Заман өткен сайын Құран жаңара түседі. Сол себепті бұрынғыларға қарағанда қазіргілердің Құранды терең түсінуіне мүмкіндік мол. Әлемде ашылған жаңалықтар арқылы Құранды жаңа қырынан оқуына әбден болады. Адамзат Құранды сол жетістіктері арқылы енді ғана оқи бастады. Адамзат осы күнгіден де маңызды ғылыми жетістіктерге қол жеткізсе, Құранның Хақ Тағаланың кітабы екендігін аңғарар еді. Құранда: «Болашақта дәлелдерімізді ғаламзат және өз жаратылыстарында көрсетеміз. Сол кезде Құранның ақиқат екендігіне олардың анық көздері жетеді»[8] дейді.

Кітаптағы Құранның қысқа сүрелері көбінесе намазда оқитын сүрелер. Намазда Құранды түсініп оқыған мұсылманның Хақ Тағалаға деген құлшылығы тереңдей түседі. Біздің мақсатымыз – халықтың Құранды түсініп оқып, тақуалыққа жетуіне қызмет ету. Құран оқу, оны өзгеге жеткізу – нұр үстіне нұр. Іске сәт, оқырман!

Мұхитдин ИСАҰЛЫ,
Теология (тәпсір) ғылымының докторы

[8] Фуссилат сүресі. 41/53.

«Зілзала» сүресі

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا {1} وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا
{2} وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا {3} يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا {4}
بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا {5} يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا
لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ {6} فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
يَرَهُ {7} وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ {8}

1. «Жер қатты сілкіндіріліп қозғалған сәтте.
2. Жер ішіндегі жүгін шығарған сәтте.
3. Адам баласы: «Бұған не болды?» - деген сәтте.
4. Ол күні жер уақиғасын түсіндіреді.
5. Раббыңның оған білдіруімен.
6. Сол күні адам баласы амалдары көрсетілуі үшін топ-тобымен келеді.
7. Сонда кім тозаң салмағындай жақсылық істеген болса, ол оны көреді.
8. Ал, және кім тозаң салмағындай жамандық істесе, оны көреді».

«Зілзала» сүресі Мәдинада түскен. Сегіз аяттан тұрады. Бірақ, тәсілі жағынан Меккеде түскен сүрелерге ұқсағандықтан, сонда түскендігін айтқан ғалымдар да бар. Сүре аты бірінші аятындағы сөзден алынған. Бұл сүре қияметтен бұрын болатын қатты зілзаладан және одан кейінгі өлілердің қабірлерінен шығып, есеп беретіндігінен хабар береді.

Сахих хадисте: «Зілзала сүресі Құранның жартысына тең»[9]-десе, басқа хадисте: «Төрттен бірі»,– дейді. Бірінші хадис былайша түсіндірілген: Құранның үкімдері – дүние үкімдері мен ақырет үкімдері болып екіге бөлінген. Бұл сүре қысқаша ақырет үкімдерін қамтыған.

[9] Тирмизи. Сәуәбул-Құран 10.